

NEDERLANDS THEATER FESTIVAL

Een pleidooi voor nuance

Milou Adjanga

Lieve luisteraars, goede middag. De Staat van het Theater opent het nieuwe theaterseizoen. Een seizoen waarin honderden, misschien wel duizenden voorstellingen, installaties, performances, voordrachten en nog meer veel kunstvormen geprogrammeerd staan. In weer en wind reizen we af naar kunstcentra, theaterzalen, concertzalen en openluchttheaters om te genieten van al dit moois.

Na het applaus verplaatsen we ons naar de foyer om na te praten. Om elkaar een prangende vraag te stellen. Of zelfs nog eerder, net na het slotapplaus stellen we elkaar de vraag: 'En, wat vond je ervan?'

Een vraag die ik vaak maar lastig te beantwoorden vind. Vaak heb ik niet gelijk een antwoord paraat nadat ik iets gezien heb. Ik moet de voorstelling nog een plekje geven of ik ben nog zoekende naar de boodschap. Dan loop ik eerder met vragen naar buiten en vind ik het ook lekker om in die onwetendheid te blijven hangen. Soms voel ik helemaal niets, soms nog helemaal vol of juist leeg. Wellicht herkent u dit.

Ik zou zo graag het magische moment tussen de black-out en het slotapplaus willen vasthouden. Het moment waarin de zaal zijn adem inhoudt en hoopt de volledige beleving van dat wat zojuist gebeurd is, vast te houden. Op dat moment staan alle zintuigen open voor die zinding. Wellicht een collectieve zinding.

Die wordt verbroken door het applaus, het inklappen van de stoelen en de buur die vraagt 'En? Wat vond je ervan?'. Weg moment.

Eigenlijk gun ik het mezelf om nog langer te genieten van die zinding uit de zaal. Ik wil kunnen bijkomen in de foyer en later pas mijn mening hoeven te verwoorden. Buiten, op de fiets of misschien wel morgen, aan de telefoon.

Ik heb namelijk zojuist iets mogen ervaren wat ik nog nooit heb ervaren. En dan moet ik hier ook gelijk afscheid van nemen: dit moment komt nooit meer terug. Daarom houd ik het graag nog even vast. Zolang als ik dat wil. Totdat ik er zelf klaar voor ben er afscheid van te nemen.

En dan geef ik er het liefst nog steeds geen woorden aan. Ik heb vaak het gevoel dat woorden dit moment al snel te kort doen want deze vraag doet beroep op een verklaring en slaat zo de beleving plat. In het dagelijks leven moeten we al zoveel verklaren, keuzes maken, beargumenteren en regelen. Wat is het dan een verrijking om juist op een andere manier te worden geprikkeld.

Er is een andere reden waarom ik de vraag 'En, wat vond je ervan?' ingewikkeld vind. En dat is dat de toon vaak wordt gezet door de mensen die het snelst hun mening paraat hebben en deze het stelligst kunnen verwoorden. Dat is imponerend. Soms zelfs intimiderend. Dat wil overigens niet betekenen dat ik een stellig uitgesproken mening

niet waardevol, krachtig of inspirerend vind. Sterker nog, ik ben jaloers op mensen die weten wat ze vinden en waarom. De zelfverzekerdheid en bevlogenheid die hierbij komt kijken vind ik aantrekkelijk. Maar ik hoop dat er ook ruimte blijft ontstaan om nog eens te twijfelen. Om de nuance op te zoeken of een mening te heroverwegen.

Wellicht herkent u dit gevoel. Want ook buiten het theater wordt zo vaak een beroep gedaan op onze mening en ook dan lijkt degene die deze het eerst klaar heeft het eerst gehoord te worden. Televisieprogramma's die een razende reporter de straat op sturen, monteren het liefst de meest uitgesproken reacties. Jammer dat de nuance hierin onvoldoende op waarde lijkt te worden geschat. We zien de mensen die zich uitspreken en degenen die liever doorlopen komen ook niet in de uitzending.

Juist in het theater zou de ruimte voor reflectie er moeten zijn. Natuurlijk is kunst een middel om je eigen mening te verkondigen. De kunstenaar vreet zichzelf op over een bepaald onderwerp en maakt een werk, met als doel het gesprek aan te gaan met de buitenwereld. Een kunstenaar probeert te prikkelen, te verrassen, te choqueren. Het gevoel dat het werk oproept kan een uitkomst bieden, stelt een vraag en zoekt via de kijker een antwoord.

Maar kunst is, wat mij betreft, ook een middel om juist de nuance te tonen. Om niet een antwoord te bieden, maar een vraag te stellen. Het zwartwitdenken even achter ons te laten en te kiezen voor een radicaal grijs. Laat het tussengebied maar zien.

Misschien is daarom de vraag 'Wat vond je ervan?' te gesloten. Wat zou er gebeuren als we de vraag stellen 'Wat heb jij beleefd vanavond?'. Dat is een vraag waar ik me in ieder geval veel meer bij thuisvoel.

De nuance stelt de kijker de vraag: zou het ook zo voor jou kunnen zijn? Voel je de ruimte om op een andere manier hierover na te denken? Wat gebeurt er dan met jou? Voor mij opent nuance een nieuwe ruimte die toestaat op een andere manier naar iets te kijken. Het zorgt voor finesse.

Ik denk dat we 'de staat van de zinding', het moment tussen de black-out en het slotapplaus, nodig hebben om met elkaar in gesprek te gaan. Alle zintuigen staan wagenwijd open. Ze zijn niet op zoek naar verklaring of naar logica. Nee, ze zijn ontvankelijk en onpartijdig.

Ik zou het mooi vinden als we meer naar het gevoel van dit tussengebied kunnen bewegen en de kracht hiervan (opnieuw) op waarde kunnen schatten. Om het lef te hebben om eigen gedachten te parkeren en ruimte te creëren voor dat wat anderen denken en vinden.

Want ik kan ontzettend twijfelen. Ik moet nachtjes slapen, er nog een keer over bellen, nog even iets opzoeken en erover praten met mijn vriend. Dan denk ik er zelf nog even na en probeer ik een knoop door te hakken. Een uitvoerig proces dat veel energie kost. Maar zodra het is gelukt weet ik wel zeker dat ik de juiste keuze gemaakt heb. En gek genoeg houd ik van dit proces. Het daagt mij uit om het hele plaatje in beeld te krijgen en niet te snel, door bijvoorbeeld gebrek aan tijd, mijn impuls te volgen. Ik geniet van het wikken en wegen en tegelijkertijd kan ik er ook van balen als ik er niet uit kom. Maar bovenal: het prikkelt mijn nieuwsgierigheid. In andermans gedachten, gevoelens, meningen en uitingen.

Ik heb zelf gemerkt dat zodra ik opensta voor het nieuwe, mijn nieuwsgierigheid groeit. Er kriebelt iets en daar moet ik iets mee. Milou als persoon wordt aangesproken, maar ook Milou als professional.

Ik werk als dagvoorzitter, als zakelijk leider bij RAAF muziektheater en als groepsbegeleider bij De Metselarij, een leernetwerk voor jong zakelijk leiders en creatief producenten. Allemaal faciliterende rollen waarin ik van de ander verlang open en kwetsbaar te zijn. En dat maakt dat ik minstens hetzelfde moet doen.

Ik wil mijn werk inzetten om als persoon te kunnen groeien. Om mijn normen en waarden te verfijnen en verstevigen. Om mijn talenten te benutten en nieuwe te ontdekken. Ik wil graag van betekenis zijn. Ik smul van het feit dat ik een vangnet, een bouwsteen of een ladder mag zijn voor de ander. Dat de ander kan leren. Dit is wederkerig: ook ik stel mij kwetsbaar op en zodoende leer ik. Dat is waar ik mijn energie vandaan haal.

Als zakelijk leider van RAAF muziektheater werk ik samen met mijn artistiek leiders Rosa Peters en Freek den Hartogh. We hebben het veel over hoe we met elkaar werken, wat we willen doen en hoe we elkaars talenten zo goed mogelijk kunnen benutten en stimuleren. Ik ben ontzettend trots op hoe wij vanuit kwetsbaarheid, openheid en nuance met elkaar kunnen werken. Ik ben ervan overtuigd dat deze normen en waarden ervoor zorgen dat we vol trots achter ons werk kunnen gaan staan. Maar dit kost tijd. En tijd kost geld. Het meerjarige subsidiesysteem van Fonds Podiumkunsten dat ons de afgelopen vier jaar heeft gesubsidieerd, kan ons niet meer ondersteunen. Het advies luidt: Positief maar ontoereikend budget. Dit betekent dat we niet kunnen produceren wat we willen en moeten we stevige gesprekken voeren hoe we nog gezond met elkaar kunnen blijven werken. In slechts een paar maanden moeten we hier een keuze over maken die grote gevolgen gaan hebben. Hoe moet ik nu de ruimte ervaren dit wel overwogen te doen terwijl er een zwaard van Damocles boven ons hoofd hangt?

Ik zou zo graag de ruimte en rust willen ervaren om hier over te kunnen twijfelen. Om een keuze te kunnen maken maar ook de tijd te kunnen nemen om deze weer aan te passen. Ik gun ook hier mezelf de ruimte, de nuance, de verfijning. Maar ik geloof niet dat het mij lukt. Daar baal ik van. Ik blokkeer en ik kom niet verder terwijl ik wel het gevoel heb dat ik verder moet. En ik denk te kunnen zeggen velen met mij. Het voelt scheef dat de kunstenaar, die juist de ruimte aan het publiek geeft om te reflecteren en nuanceren, zelf niet de ruimte krijgt dit te doen. Voor de kunstenaar gaat het meer dan over een momentopname. Het gaat over veel meer dan dat.

De vraag is van deze avond is 'Wat is jouw wens voor het theater en de kunsten in deze veranderende samenleving?'. Ik wens een samenleving waarin men vanuit nuance elkaar opnieuw kunnen ontmoeten. Waarbij we elkaar weer opnieuw kunnen verrassen en ontroeren.

Ik wens u een seizoen toe waarin er vaker de vraag 'Wat heb je beleefd?' wordt gesteld. En dat u het antwoord ook uw medeliefhebber verschuldigd mag blijven. Een seizoen waarin een antwoord niet gelijk als minder krachtig wordt beschouwd als het op zich

laat wachten.

Maar bovenal wens ik u een seizoen toe waarin u het moment tussen de black-out en het slotapplaus durft te verlengen, uw zintuigen wagenwijd open durft te zetten en de kunsten laat doen waar zij zo waanzinnig goed in zijn: u laten zinderen.